

האליזר

עלון לשבת קודש

דברי מחשבה והלכה, ומהנעשה בבתי הכנסת

להצלחת כל התורמים לעלון, הם ובני משפחותיהם יתברכו בכל הברכות והישועות

נושא השבוע: זהירות בדרכים [כח]

ההפטרה: "ויפתח הגלעד" (שופטים יא)

ד' תמוז תשפ"ו 1630 (שנה לא')

פרשת זקת

"זאת זוקת התורה אשר ציוה ה'..." (יט, ב)

אמר מרן "הבית יוסף" צוק"ל: חוק בלי טעם, אם כן מדוע מקיימים אותו? משום "אשר ציוה ה'", כיוון שהקב"ה ציוה אותנו והוא יודע מדוע.

עבד ה' אמיתי הוא זה המקיים מצוות בלי שום חשבונות, שאם היא נעשית מתוך חשבונות אין כאן עבד אלא בן חורין העושה על דעת עצמו. עיקר עבודת האדם בקיום המצוות היא לעשות כפי שנצטווה מבלי להרהר ולערער, לכן שמצווה אותנו התורה "ונשמרתם לנפשותיכם" - מצוה שטעמה ברור בשכל אנושי וכל מטרתה למנוע מהאדם מלהזיק לעצמו ולשמור על חייו כפשוטו בצורה המיטבית, חובה על כל יהודי לקיימה ולא לזלזל ולהקל ראש, הן בלכתו בדרך, בנסיעה בדרכים, בעת בילוי בים ובבריכה, באתרי נופש ומעיינות. ולא יכניס עצמו לסכנה ח"ו מתוך מחשבה כי לי זה לא יקרה, היות והשטן מקטרג בשעת סכנה.

"על כן יאמרו המושלים בואו זשכונן תבנה ותכונן עיר סיחון" (כא, כו)

אלו המושלים ביצרם [-"על כן יאמרו המושלים"] שכל מחשבתם כיצד לנצח את היצר הרע [-"בואו חשבון"] ולבנות את עצמם ["תבנה ותכונן"], ע"י "עיר סיחון" - תוך התבוננות אחר מהלכיו של יצר הרע המנסה לפתות ולהערים והולך סחור סחור ואומרים לעצמם אף אנו ננהג כן לטובה ונשתמש באותו אופן כדי להמשך אחר התורה ומצוותיה.

ה"ה בבואנו לקיים את מצוות "ונשמרתם לנפשותיכם" המקיפה אותנו באין ספור הזדמנויות, נאחז בה בכל כוחנו ולא ניתן ליצר הרע לפתות אותנו לעשות קיצורי דרך מסוכנים ובכך נזכה לקדש שם שמים ברבים. (מעייין השבוע)

השקפת היהדות

תפילת הדרך - השתדלות רוחנית לדרך צלחה

כשאנו נכנסים לרכב אנו בטוחים שהדרך תעבור בשלום....אירוע קשה ארע לפני שבועיים בדרום כאשר אישה רכבה על אופנוע בכביש מהיר כאשר בנתיב אחד נסעה משאית עם שני נגרים מאחוריה ובנתיב השני מכונית פרטית, הרוכבת נסעה בתוך כשהיא מנסה לעקוף אותם ואז הנגד האחורי של המשאית פגע באופנוע שלה והיא הועפה בעוצמה לעבר המכונית ונפצעה קשה מאד.... גם היא הייתה בטוחה שתגיע הביתה בשלום.

חז"ל קבעו ואמרו (גמ' ברכות יושלמי פ"ד ה"ד) "כל הדרכים בחזקת סכנה והשטן מקטרג בשעת סכנה. בא אליהו הנביא (גמ' ברכות כט): ולימד אותנו כיצד ננצל מסכנות בדרך? ע"י שנאמר את תפילת הדרך, שעניינה בקשה ונטילת רשות מהקב"ה לפני היציאה לדרך, ותפילה לה' שיצילהו מכל מיני סכנות שאורבות בדרך, וזאת בנוסף לשמירה על כללי הזהירות וחוקי התנועה.

וכשנשלב את הפן הגשמי עם הפן הרוחני שכולל השתדלות קודם הנסיעה (כנתינת צדקה, ברכה מחבר לדרך צלחה) ובנסיעה עצמה נאמר את תפילת הדרך יערה עלינו הקב"ה שמירה והגנה ונגיע למחוז חפצנו לחיים טובים ולשלום.

ע"פ "אור החיים" אופק ת"א * שעון קיץ * לא לעיין בתפילה * שקיעה 7:51-7:50 * סוף זמן ק"ש 8:26-8:24

כניסת שבת: 7:30 יציאת שבת: 8:21 יציאת שבת: 9:17

בזכות תפילת הדרך מצאנו את הדרך...

היום אני כבן 50, אולם סיפורי מתחיל מאז היותי בן 13.

נולדתי במקסיקו למשפחה יהודית אך חילונית לחלוטין. כשהגעתי לגיל 13 עלתה השאלה כיצד יחגגו לי את מסיבת בר המצוה. הורי הציעו 2 הצעות: חגיגת בר מצוה גדולה ומפוארת במקסיקו או לנסוע לארץ ישראל לערוך בר מצוה צנוע בכותל, בחרתי באפשרות השנייה. לאחר בר המצוה ניצלנו הורי את ההזדמנות ונסעו לטורקיה, ארץ המוצא של אימי. ירדנו מהאוונייה באיסטנבול, לבשנו סוודרים שרכשנו בארץ עליהם היה כיתוב בעברית. הורי התקדמו ואני הלכתי אחריהם בעצלותיים, הסתכלתי כה וכה והתבוננתי בדוכנים הצבעוניים, רק לאחר רבע שעה שמתי לב שהלכתי לאיבוד. ואם לא די בכך, רוכל זקן שם עלי עין, רצייתי להתחמק ממנו אך הוא תפס אותי בכתף ושאל: "מאיפה אתה?", "אני ממקסיקו" עניתי, ורק אז שמתי לב כי הוא דיבר בעברית. "אם אתה ממקסיקו, למה אתה לובש חולצה שכתוב עליה בעברית?" שאל. סיפרתי לו שנסענו לישראל ושם חגגתי בר מצוה. דמעות היו בעיניו, ניכר היה שהתרגש והוא אמר: "יש לי מתנה בשבילך לבר מצוה", הוא הוציא את ארנקו ושלף מאחד הכיסים הנסתרים פתק דהוי וישן מאוד, אותו מסר לי. פתחתי את הפתק בזהירות שלא יקרע, היתה זו "תפילת הדרך" קרועה מתוך סידור, ניכר כי עברו עליה עשרות שנים אם לא יותר.

ולפתע הוריי קראו אלי: "ג'ק, איפה היית? חיפשנו אותך".

רצייתי להודות לזקן אבל הוא פשוט נעלם... הייתי נרגש כולי וסיפרתי להורי שרוכל זקן דיבר איתי בעברית ונתן לי מתנה והראיתי להם את מתנתו. ניסינו לחפש את הזקן אך ללא הצלחה... שמרתי על תפילת הדרך מכל משמר וחשתי שהיא שומרת עלי.

גדלתי, הכרתי את רעייתי והתחתנו, כבר בתקופת האירוסין סיפרתי לה את הסיפור על תפילת הדרך. לאחר החתונה נזקקה רעייתי לעבור ניתוח, היא חששה מאוד ולא היתה רגועה. נתתי לה את תפילת הדרך שתלווה אותה בניתוח שיעבור בהצלחה, וב"ה זה הרגיע אותה.

לאחר הניתוח היא אמרה לי: "אם אנחנו כ"כ מאמינים מתפילת הדרך הזו, אולי נתחיל להתחזק באמונה שלנו במי שאליו מתפללים את תפילת הדרך?"

וכך התחלנו להתחזק ובעצם חזרנו בתשובה. זה לא היה קל כיוון שהיינו היחידים מכל המשפחות שלנו שהיו רחוקות מאוד מדת. בשלב מסוים הבנו שאנחנו צריכים לעשות עליה, עלינו לארץ ישראל והתחברנו לרב חשוב שעסק בהחזרה בתשובה.

נולד לנו בן בכור ולאחריו בן נוסף, אז החלטנו לנסוע למקסיקו ולבקר את כל המשפחה.

המפגש היה מרגש מאוד, בני המשפחה השלימו עם חזרתנו בתשובה ואף התגאו שיש להם נציגים ששומרים מצוות קלה כבחמורה. באחת הארוחות שאלתי את סבתי: "האם באמת אין בכל המשפחה מישהו שהוא יהודי דתי? האם הורייך או אחייך לא היו דתיים?" והיא השיבה שלא וכי אנחנו הראשונים.

שעות אחדות לפני שטסנו לישראל התקשר אה של סבתי ואמר שסבתי סיפרה לו על השיחה והוא הזכיר לה שהסבא שלהם שגר באיזמיר שבטורקיה היה דווקא דתי, והוא היה עשיר והחזיק בכספו באופן מלא ישיבה של בחורים, וכשנפטר ייסדו בחורי הישיבה יום אבל לזכרו. שאלתי לשמו של הסב והוא אמר לי: "יעקב". ולי קוראים ג'ק, שמשמעו יעקב וזה היווה עבורי סוג של סימן.

עברו שנים ושוב טסתי למקסיקו, פגשתי את הרב יוסף יגן וסיפרתי לו את המעשה של תפילת הדרך, הוא התפעל מאוד ואמר שהרוכל בעצם שינה את חיי ובזכות תפילת הדרך שהעניק לי חזרתי בתשובה וכי זו יד ההשגחה העליונה.... השיחה עימו חיזקה אותי עוד יותר באמונה.

חזרתי לארץ ובהחלטה משותפת החלטנו לעבור לבני-ברק, כשתפילת הדרך הזו שומרת ומגינה עלינו מכל משמר וב"ה רווינו נחת ושמחה מכל ילדנו. החלטנו לנסוע שוב למקסיקו ולבקר את המשפחה. הזמנו דרכונים לכל הילדים וכן לחתנים ולכלות ותכננו לצאת אלא שאשתי התקשרה והודיעה לי כי פרצו את הבית וגנבו את התכשיטים... הודעתי לה שאני מגיע במהירות, בדרך נלחצתי והתקשרתי אליה שתבדוק מה עם התיק של הדרכונים, ליבי ניבא לי רעות. היא רצה למגירה, הפכה וחיפשה ואז אמרה:

"התיק נעלם, איני מוצאת אותו". נבהלתי כי באותו תיק בכיס נסתר היתה מונחת תפילת הדרך שלי... הגעתי הביתה וערכנו חיפושים. הם גנבו קצת כסף והרבה תכשיטים וכמובן את התיק הדרכונים, חרדה קרה פשטה בי, מה אעשה? תפילת הדרך שליוותה אותי מגיל 13 עד 48 נגנבה! שוטרים הגיעו ולקחו טביעות אצבעות, קיווייתי שאולי דרכם יתפסו את הגנבים אולם השוטרים הודיעו לנו כעבור יומיים כי אין שום סימן. אשתי דיברה איתי על דרכונים חדשים אולם אמרתי לה כי אין לי חשק. נכנסתי למעין חלום רע, חשתי חסר הגנה ופתאום הבנתי כמה התפילה הזו נסכה בי בטחון, אמרתי לרעייתי: "זה סימן שלא ניסע לחו"ל", "זהו? לעולם לא?", "שאלה "הרי יש לנו שם משפחה", שתקתי "ואולי גם לא לירושלים?" אמרה, הבנתי שהיא צודקת ואיני יכול לעצור את החיים, ובכל זאת פחדתי, לכן הלכתי לשאול את מר"ן הגר"ל שטיינמן שליט"א שחיך, אז הבנתי מה הוא חושב על סימנים מעין אלה, אך מצד שני הרגשתי כי הוא מבין לליבי, משתתף בצערי ולבסוף הוא אמר: "אפשר לנסוע והקב"ה ישלח לך סימן".

הזמנו דרכונים חדשים, 3 ימים לפני הנסיעה ראתה אשתי את אחד מילדי השכנים מסתובב עם התיק האבוד ביד ושאלה אותו מהיכן הוא, הוא השיב כי מצא אותו זרוק מחוץ לבית וכי הוא משחק איתו, אשתי ביקשה ממנו את התיק והעלתה אותו הביתה, היא הניחה אותו על השולחן ואמרה לי: "התיק חזר בדרך לא דרך" הסתערתי על התיק, הדרכונים לא היו בו, אצבעותיי הגיעו לרוכסן הנסתר. פתחתי אותו... ובידי שוב היתה תפילת הדרך שליוותה אותי ואי"ה תלווה אותי ואת משפחתי גם הלאה.

הלכות תפילת הדרך [א]

פינת ההלכה

- א. חז"ל קבעו כי כל הדרכים בחזקת סכנה (גמ' ברכות ירושלמי פ"ד ה"ד) והשטן מקטרג בשעת סכנה (גמ' שבת ירושלמי פ"ב ה"ו). ואף אם נוהגים לפי כל כללי הזהירות, מאחר וזהו זמן סכנה זה מחייב אותנו לנקוט במס' פעולות רוחניות שזוכה לשמירה משמים בדרך. זה כולל פעולות קודם הנסיעה [שמסוגלות להביא לשמירה והצלחה בנסיעה] (כה"ח סי' קי ס"ק כד-כו), בתחילת הנסיעה לומר את "תפילת הדרך" [לשמירה בדרך] (ש"ע סי' קי ס"ד) ובסיומה "ברכת הגומל" [ברכה זו נאמרת בביה"כ בעשרה והיא הודאה לה' שהדרך עברה בשלום] (ש"ע סי' ריט ס"ז).
- ב. קודם צאתו לדרך טוב לתת צדקה [מספיק מטבע אחד] וזכות נתינת הצדקה תשמור ותגן עליו בדרך, כמו שנאמר (תהילים פה י'): "צדק לפניו יהלך וישם לדרך פעמיו" (כה"ח סי' קי ס"ק כד, הלכה בכורה לרש"י דוד יוסף סי' קי ס"ה, הליכות מועד בין הזמנים לרב אופיר מלכא עמ' רב ועוד).
- ג. קודם צאתו לדרך טוב לקרא פרק תהילים [איזה שרוצה] ששגור על לשונו] לשמירה בדרך (עיין כה"ח ש, הליכות מועד ס).
- ד. קודם צאתו לדרך ארוכה, טוב ליטול רשות מרב גדול כדי שיתפלל עליו ויברך אותו לשמירה בדרך (מוצא בעטרת זקנים (נר"כ על ש"ע סי' קי ס"ק א), ומקורו בגמ' ברכות ג: נמלכין בסנהדרין מפשך רש"י נטלו רשות כדי שיתפללו עליהם, והוצא במשנ"כ ס"ק כה, כה"ח ס"ק טוב, הלכה בכורה סי' קי ס"ק יח ועוד).
- ה. הנפרד מחברו היוצא לדרך יאחל לו "לך לשלום" ושיצליח בדרכו] (פסקי תשובות ס"ט).
- ו. או "סע לשלום" (עלון לב המועדים גליון קנד) אבל לא יאמר "לך בשלום", "סע בשלום" (ס).
- הטעם: שלשון "בשלום" מורה על הליכה שתהיה בשלום ולא יותר מזה, ואילו "לשלום" מורה על המשכיות באופן שהיכן שילך השלום ילווה אותו ומי שאיחלו לו "לך בשלום", אל יקפיד כלל ותהיה הליכתו לחיים ולשלום (הליכות מועד עמ' רג ס"ט, פסקי תשובות ס"ט ע"פ דרכי משה יו"ד סי' תג).
- ז. אין חשש לאומרם לאבל ובתשעה באב ולאשה זרה (שאינו לומר להם שלום, ובאופן כזה התיירו לומר) (ס).
- ו. היוצא לדרך בכל יום כגון: הנוסע לעבודה בשיעור זמן שמחייבו לומר תפילת הדרך וקשה לו לחפש מי שיגיד לו "לך לשלום" או "סע לשלום" לפני שנוסע, יכול לסכם מראש עם חבר מבית הכנסת שיאמר לו כן כל יום בסיום תפילת שחרית או שאשתו תאמר לו כל יום בבוקר.
- ז. היוצא לדרך צריך לומר את תפילת הדרך על פי הוראת אליהו הנביא בגמרא (גמ' ברכות כט: ונפסק בש"ע סי' קי ס"ד) ויש בה שני עניינים 1. בקשה ונטילת רשות מהקב"ה לפני שיוצאים לדרך.
2. תפילה לה' ובקשת רחמים שהדרך תעבור בשלום (פסקי תשובות סי' קי ס"ב, הליכות מועד עמ' קטו).

ח. חובה גמורה לאומרה כשיוצא לדרך [בשעור זמן נסיעה המחייב] (ש"ע סי' קי"ד, ילקו"י סי' קי"ג, פסקי תשובות סי' צ).

הסבר: אמנם בנוסח מובא על שמירה מ"ליסטים וחיות רעות" ו"אורבים ואויבים בדרך" וכיום הדרכים מעיר לעיר סלולות ומאורות, מכל מקום כיום צריך שמירה רבה "משאר פורענויות המתרגשות לבוא לעולם", אשר בזמננו הן תאונות הדרכים הקטלניות המרובות (פסקי תשובות סס, הליכות מועד עמ' ר).

ט. החיוב לומר תפילת הדרך הוא בין לאיש ובין לאשה (ילקו"י אול"ל דינים לאשה פ"ב סי' ע"ו עמ' קסה) ואף קטן שהגיע לחינוך [גיל 6-7] יש לחנכו לומר תפילת הדרך (ד.ע.) כדין חינוך לתפילות שמחויב בהם (ש"ע אור"ח סי' קו ס"א) שכן תפילה היא בקשת רחמים וגם קטנים זקוקים לרחמים (גמ' ברכות כו רש"י עס) ותפילת הדרך היא בקשת רחמים לשמירה בדרך (ד.ע.).

י. אף הנוסע לדבר מצוה או בשליחות מצווה ואפילו לצורך פיקוח נפש חייב לברך ברכה זו, אע"פ ששלוחי מצוה אינם ניזוקין (גמ' פסחים ה:) "ושומר מצוה לא ידע דבר רע" (קהלת ה, ה) מכל מקום תפילת הדרך תיקנוה לא רק משום סכנה והיות שסכנת דרכים נחשבת כשכיחה ומצויה וחוששים לה גם בשלוחי מצוה.

גם אונן [אבל שטרם נקבר מתו] יברך ברכה זו שעיקרה בקשת רחמים, אך אם יושב ברכב שמצוי בו מת לא יאמרה, לא הוא ולא שאר המלווים, מפני שאין אומרים דברי קדושה במקום שנמצא בו המת שנראה כלועג לרש (פסקי תשובות סי' קי"ג ע"פ ש"ע סי' ע"א משנ"ב עס).

יא. מעיקר הדין יכול נוסע אחד לברך תפילת הדרך ולהוציא ידי חובה את האחרים הנוסעים עימו (פסקי תשובות סס, הליכות מועד פ"ח סי' ג עמ' רג) מכל מקום עדיף שכל אחד יברך לעצמו (סס) [היות וקשה לשמור על הקשבה מלאה בברכה כל כך ארוכה (הליכות מועד סס) ואם בגלל שתפילת הדרך הינה בקשת רחמים ומוטב שכל אחד יברך לעצמו (פסקי תשובות סס)] מכל מקום אם אחד מברך לכולם, צריכים כולם להיות קשובים ולכוון לצאת ידי חובה בברכתו וגם הוא יכוון להוציאם (ילקו"י סי' קי"א, הליכות מועד סס). ואם הוא נזקק להשתמש ברמקול כגון: באוטובוס, צריך שהנוסעים יוכלו לשמוע אותו גם ללא רמקול, שאם לא כן לא יצאו ידי חובה בברכתו (ילקו"י עס).

יב. אין אחד יכול להוציא ידי חובה את חבירו באמירת תפילת הדרך אלא אם כן גם הוא חייב לומר ברכה זו (ילקו"י סי' יג) דוגמא: שלא יכול להוציא כגון: שאמר כבר בעצמו וכעת רוצה להוציא את אחרים.

יג. אם שומעים במהלך הנסיעה דרך הקלטה מדיסק או מהנייד וכדו' אין יוצאים בזה ידי חובת תפילת הדרך ואין לענות "אמן" אחר ברכה זו. והדבר מועיל רק כדי שהשומעים יחזרו מלה במילה בקול אחר הנאמר ובה יצאו ידי חובה (ילקו"י סי' י).

יד. נוסח הברכה הוא בלשון רבים וכך צריך לאומרה (ש"ע סי' קי"ד) שמתוך כך תפילתו נשמעת יותר [=תפילת רבים] (משנ"ב סי' יט) ובדיעבד אם קראה בלשון יחיד יצא (משנ"ב סי' כ, הלכה ברורה סי' קי"ט). על הנוסח הקיים רשאי כל אחד להוסיף [באמצע] כפי עניין ומצב הדרך כגון: להינצל מתאונות דרכים, ממחבלים, ממוקשים וכיו"ב (על פי הראשונים על גמ' ברכות כ. שאפשר להוסיף בקשות פרטיות באמצע תפילת הדרך והוצא בהליכות שלמה לרב שלמה זלמן אויירבך פ"כ אור"ח א, פסקי תשובות סי' ג, הלכות מועד לרב אופיר מלכא עמ' ר וכן כפי המצוי שהטור הוסיף וגם בסידורים הוסיפו) (אבל להשמיט מהנוסח הקיים אסור) [אמנם דעת מר"ן הגאון רבי חיים קנייבסקי יצא "ל שאין לשנות מהנוסח ממה שתיקנו חז"ל ושהכל כלול במילים: "פורענויות המתרגשות לבוא לעולם" (פסקי תשובות סס, הלכות מועד עס).

טו. אם יודע את נוסח הברכה כהוגן ואין בידו סידור, אם יודע את עיקרי הברכה "שתולחנו לשלום ותצילנו מכף כל אויב ואורב בדרך ותתננו לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ..." יכול לסיים בשם ומלכות, ואך אם אינו זוכר יתפלל בכל לשון ונוסח ללא חתימה (פסקי תשובות עס).

טז. מעיקר הדין רשאי לומר תפילת הדרך אפילו שלא ברך שום ברכה לפניו, מ"מ נכון להסמיכה לברכה אחרת כגון: שיברך על מאכל או משקה וכדו' ואז יאמר תפילת הדרך (על פי ש"ע סי' קי"ו, הלכה ברורה לשל"ל דוד יוסף סי' א, משנ"ב סי' כה, כה"ח סי' נא הליכות מועד לרב אופיר מלכא עמק רי).

הסבר: בגמ' פסחים (קד:) מובא שבכל הברכות הארוכות פותח ב"ברוך" וחותר ב"ברוך" והתוספות שם מקשה על תפילת הדרך שמסיימת ב"ברוך" ואינה פותחת ב"ברוך", ולכן הובא שטוב שיסמך אליה ברכה אחרת ואז יתחיל ב"ברוך" של ברכה אחרת ויסיים ב"ברוך" של תפילת הדרך.

דוגמא מעשית: ייקח אתו לנסיעה סוכריה, מים או דבר מאכל וכשצריך לומר תפילת הדרך יברך לפניו על דבר המאכל, יטעם ומיד יאמר תפילת הדרך (הליכות מועד עס).

העלון מוקדש לרפואה שלמה לגיל בת אורלי יהודית בתוך שאר חולי ישראל

טל': 08-8644452 אתר העלון: alohaihud.co.il דוא"ל: haihud.ashdod@gmail.com
אנו זקוקים עדיין לתרומות - שם חשבון: האיחוד פרשת שבוע מסי' חשבון: 111396 סניף: 516 בנק מסד 46